

Danske takningsfejl 2 - POKO

I DFT nr. 6 2018 skrev jeg en artikel om danske takningsfejl 1, der ligesom signalerede, at der i hvert fald ville komme en nr. 2 og måske også flere. Den næste artikel i serien bringes hermed.

Man kan diskutere, om der er tale om takningsfejl på frimærkerne i dette tilfælde, men frimærkerne er i hvert fald forsynet med beskadiget takning. Der er tale om frimærker, der er skåret over på en eller anden maskinel måde.

Det er almindeligt at se disse overskæringer på de såkaldte automatmærker, hvor nogle er sammenstillet af forskellige værdier, andre er solister, altså kun en værdi. Nogle af disse er uhyre sjældne!

De viste 6 mærker købte jeg som en del af et lidt større lot med mange danske bogtryksfrimærker fra 1920'erne med forskellige perfinns af en tysk handler på udstillingen i Finland i 2018. Det drejer sig om 6 stk. 25 øre karavel lyseblå – AFA 171. Ud over afskæringerne foroven og forneden på mærkerne er de også forsynet med perfin: Omvendt M.

I Katalog over danske firmaperforeringer udgivet af Dansk Perfin Samlerklub er perforeringen katalog nr. M01 – tilhørende Det danske Medicinal- og Kemi-kalie-kompagni A/S – og perfinen er brugt i perioden 1922-1930.

I kataloget står også ”POKO”, hvilket fortæller, at firmaet har anvendt en tysk frimærkepåsætningsmaskine af typen ”POKO” – POKO er en forkortelse for PortoKontrolle.

Maskinen blev forsynet med frimærker i ruller. Ved at dreje på et hjul kunne man i tre arbejds gange først få forsynet frimærke med firmaperforering, dernæst føre frimærket frem og afskære det, og endelig i tredje arbejds gang bliver frimærket fugtet og påklæbet forsendelsen.

Maskinen er afbildet i Ib Pedersens bog: Frimær-

keautomater og rullefrimærker anvendt i Danmark 1895-1994, s. 225. Automaten kunne rumme 5 forskellige frimærkeruller med forskellig valør på en gang.

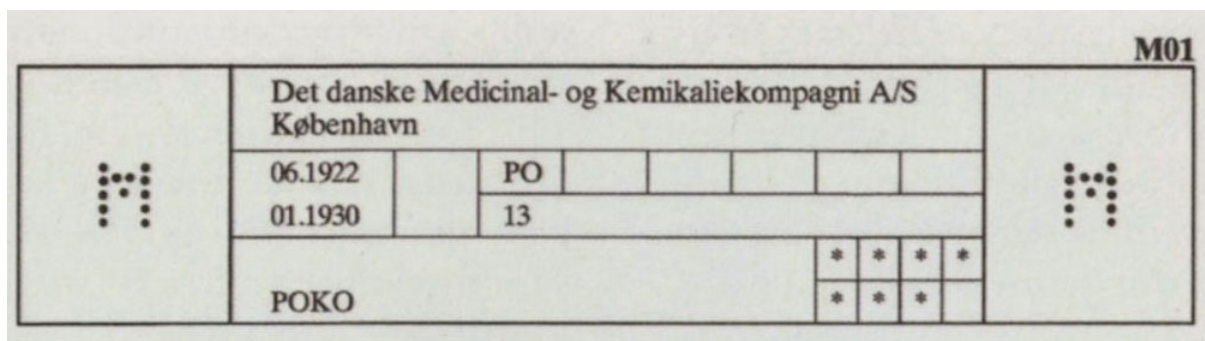
Der kendes i Danmark 3 forskellige anvendelser af denne ”POKO”-maskine. Ud over den viste er der DNK – katalog D59 – tilhørende A/S Det Nordiske Kamgarnsspinderi i Sønderborg og WV - A/S Th. Wessel og Vett (Magasin du Nord) (kat. W21).

Rullefrimærker

For at POKO-maskinen kunne fungere, skulle den forsynes med frimærker i ruller. Jeg ved ikke, om det er alment kendt, men postvæsenet fremstillede faktisk

AFA 171 - 25 øre karavel blå forsynet med perfin M01 og afskærne takker foroven og forneden

Udklip fra Katalog over danske firmaperforeringer

i denne periode en række forskellige frimærkeværdier i ruller. Udgangspunktet var frimærker fremstillet i ark, som manuelt blev skilt ad i striber, og derefter blev limet sammen. Man fremstillede typisk frimærkeruller bestående af 500 stk. mærker, når det var til privat brug.

Figuren i Ib Pedersens bog fra s. 220 viser den samlede produktion af frimærkeruller i perioden 1914-1933 til privat brug, fordelt på forskellige værdier.

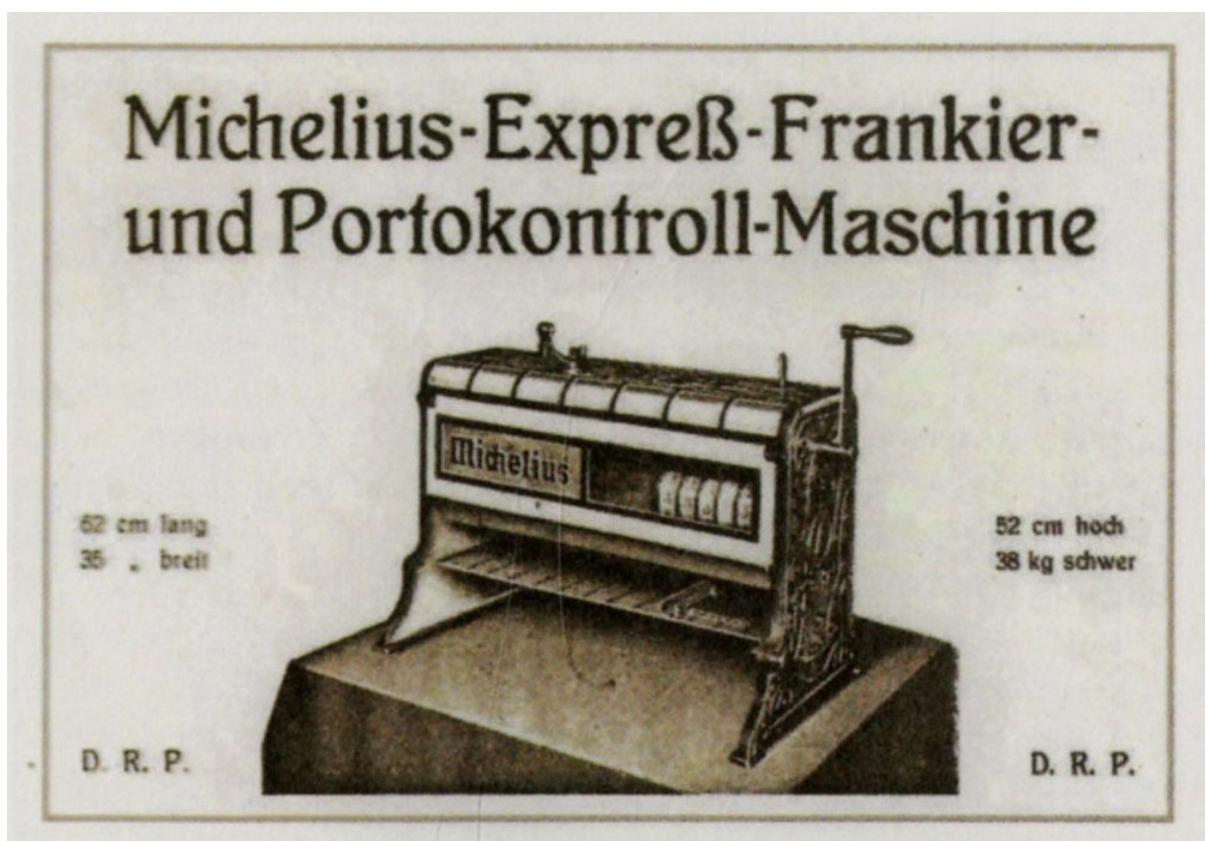
Dansk Perfin Samlerklub har en såkaldt ”på tværs liste”, så vi kan også finde ud af, hvilke frimærker der kendes med perfinen M01, og som derfor følgelig stammer fra frimærker i ruller. Det drejer sig om følgende:

- AFA 69 – Chr. X 5 øre grøn
- AFA 70 – Chr. X 10 øre rød
- AFA 71 – Chr. X 15 øre violet
- AFA 112 – 10 øre genforening rød

- AFA 113 – 20 øre Genforening blå
- AFA 114 - 40 øre Genforening brun
- AFA 124 – 10 øre bølgelinie grøn
- AFA 125 – 20 øre Chr. X brun
- AFA 127 – 30 øre Chr. X orange
- AFA 128 – 40 øre Chr. X blå
- AFA 147 – 20 øre Chr. X rød
- AFA 149 – 30 øre Chr. X blå
- AFA 169 – 15 øre rød Karavel
- AFA 171 – 25 øre karavel blå
- AFA 173 – 35 øre brunrød karavel
- AFA 183 – 5 øre lysgrøn bølgelinie

Listen behøver ikke at være fuldstændig, men fortæller, hvad man har registreret i øjeblikket.

På siderne 270-274 i Ib Pedersens bog er der en samlet oversigt over alle produktionerne af frimærker i ruller. Også inkluderet de ruller, der var beregnet til postvæsenets automater.

Afbildning af Poko-maskinen

Ruller fremstillet til privat brug i årene 1914-33 med bogtrykte frimærker

Frimærkeværdier	Indhold / størrelse	I alt frimærker
5-øres	à 500 stk.	3.705.000 stk.
7-øres	à 500 stk.	798.500 stk.
8-øres	à 500 stk.	274.500 stk.
10-øres	à 500 stk.	279.000 stk.
12-øres (udenfor R.nr. i journal)	à 500 stk.	30.000 stk.
15-øres	à 500 stk.	2.500.000 stk.
20-øres	à 500 stk.	575.000 stk.
(+ 25-øres grøn Chr. X omtalt i OM 1925?)	à 500 stk.	??
25-øres	à 500 stk.	395.000 stk.
30-øres	à 500 stk.	180.000 stk.
35-øres (udenfor R.nr. i journal)	à 500 stk.	?? stk.
40-øres ruller (både med og uden R.nr. i journal)	à 500 stk.	55.000 stk.

I venstre søjle vises hvilke ruller der er fremstillet til brug af private mv. og i højre søjle er rullerne omregnet til oplagstal.

Rullerne kunne købes af private (typisk virksomheder), og de blev ikke kun brugt i POKO-maskiner. Der var andre frimærkepåsætningsmaskiner på markedet, som virkede på samme måde, men som f.eks. ikke forsynede frimærkerne med perfin, men der var lignende afskæringer. Ib Pedersen viser forskellige eksempler på dette i sin bog.

I stedet for at betragte de viste 6 karavelmærker som defekte med afskåret takning, er de i faktisk forholdsvis sjældne danske rullemærker. Og rullemærkerne er ikke anvendt i en af postvæsenets frimærkeautomater, men i stedet i en privat frimærkepåsætningsmaskine. Her specielt en POKO-maskine, som samtidigt har forsynet frimærket med perfin. Og frimærkerne er absolut samleværdige og bør aldeles ikke smides ud som defekte.

Firmahistorien

Det Danske Medicinal- og Kemikalie-Kompagni A/S var en stor kemikalie- og farmakoncern, stiftet 3. april 1919, og som var en sammenslutning af fem gamle virksomheder. I 1959 overtog Medicinalco, som det da hed, Alfred Benzons A/S og skiftede navn til Mecobenzon. I 1991 fusionerede firmaet med Nordisk Droge og Kemikalie A/S og blev til Nomeco.

Ved stiftelsen i 1919 overtog selskabet følgende ældre virksomheder:

- O.F. Asp, stearinlysfabrik og sæbefabrik. Grundlagt i 1857 af læge J.C.A. Bock (1813-1879) under hans morbroder, O.F. Asps (1803-1865) navn. Fabrikken var i familien Bocks eje indtil overtagelsen

- L.P. Holmblad, grossererforretning, kortspils- og stearinlysfabrik. Grundlagt i 1777 af Jacob Holmblad (1736-1806) som farveri. Fra 1805 dreves tillige sæbefabrikation, og stearinlysfabrikken grundlagdes i 1892. Firmaet har navn efter grundlæggerens sønnesøn, Lauritz Peter Holmblad (1815-1890), som overtog det i 1842. Virksomheden var i familien Holmblads eje indtil overtagelsen.

- Gustav Lotze, kemisk fabrik og grossistforretning i medicinalvarer, Odense. Grundlagt 1863 af etatsråd Ernst Gustav Lotze (1825-1893), som tillige var indehaver af Odense Løve Apotek. Efter hans død videreførtes firmaet af hans enke, fru Christiane Lotze (1832-1908), og efter hendes død af svigersønnen, godsejer Peter Johansen de Neergaard (1864-1940) indtil overtagelsen.

- Th. Lose & Co., materialhandel en gros og en detail. Grundlagt 1801 af E.G. Lotze. I 1833 overtoges forretningen af Th. Lose (1793-1878), der drev den med skiftende medindehavere til sin død. Derefter blev Fritz Hee (1843-1915), som var indtrådt i firmaet i 1870, eneindehaver, og efter hans død overtog sønnen, Andreas Hee, forretningen. Efter Andreas Hees død i 1916 videreførtes forretningen af hans enke, fru S. Hee indtil overtagelsen.

- A.Appelts Eftf., sæbefabrik. Grundlagt 1875 af A. Appelt, senere overtaget af Fritz Bock, der drev den indtil overtagelsen. Foruden disse firmaer overtog koncernen i 1924 firmaet Edward Jacobsen, medicinalvarefabrik og grossistforretning, grundlagt af cand.pharm. Edward Jacobsen

Firmaet blev omdannet til aktieselskab (aktiekapital 500.000 kr.) under direktion af Niels F. Lucassen. A/S Det Danske Medicinal- & Kemikalie Kompagni videreførte disse virksomheder og oparbejdede en række nye fabrikker for medicinalvarer og kemikalier.

Selskabets første direktion bestod af civilingeniørerne Allan A. Bock (1890-1982), der havde været medindehaver af O.F. Asp fra 1917, og Johan E. Nyrop (1892-1959). I 1923 fratrådte imidlertid disse 2 direktører og i stedet indtrådte Niels F. Lucassen (1879-1951) som administrerende direktør.

Bestyrelsen bestod i 1950 af overretssagfører Niels Olesen (1881-), der var formand, apoteker Paul Schel (1870-), professor Einar Lundsgaard (1899-1968), overretssagfører D.G.M. Bache (1880-1964) og amtmand Justus Saurbrey (1894-1987).

Aktiekapitalen var i 1950 på 4,5 mio. kr.

Brevkort med forretningskorrespondance afsendt 4/6 1926 fra København 17 med 10 øre grøn AFA 124 med petfin M01 og med afskårne takker. Afsenderen er en af de underliggende virksomheder: O.F.Asp. K17 er indleveringspostkontor 17 beliggende på Amagerbrogade 27. Fabrikken lå på Holmbergsgade, også på Amager. De blå karavelmærker er iøvrigt også stemplet på København 17. Tak for lån af illustrationen til Birger Mortensen

Selskabets hovedsæde lå på Prags Boulevard 37 på Amagerbro og siden i Alfred Benzons A/S's gamle hovedsæde på Halmtorvet 29, København.

Litteraturliste

Wikipedia - Det danske Medicinal- og Kemikalie-kompagni A/S

Ib Pedersen: Frimærkeautomater og rullefrimærker anvendt i Danmark 1895-1994, eget forlag 2012

Dansk Perfinsamlerklub: Katalog over danske firmaperforeringer, eget forlag 2012

Jan Bendix: Københavns poststempler, Forlaget Skilling 1996